

Vergaderjaar 2000–2001

26 049

Indonesië

Nr. 34

BRIEF VAN DE MINISTER-PRESIDENT, MINISTER VAN ALGEMENE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 18 oktober 2000

Op verzoek van uw Kamer informeer ik u hiermee, mede namens de ministers voor Grote Steden- en Integratiebeleid en van Buitenlandse Zaken, over het gesprek dat wij op maandag 16 oktober 2000 van 19.30 tot 22.00 uur hebben gevoerd met vertegenwoordigers van een aantal Molukse organisaties. Daartoe waren door de coördinerend minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid schriftelijk de volgende groepen en organisaties uitgenodigd: de RMS, de Badan Persatuan, het samenwerkingsverband «Help Ambon in nood» van Molukse christenen en moslims in Nederland, het Landelijk overlegorgaan welzijn Molukkers en de Samenwerkende Molukse humanitaire organisaties.

Het kabinet had beoogd dit gesprek eerder te voeren, te weten op 18 september 2000. Tijdens de APB heb ik kort aangegeven wat de overwegingen waren om dit gesprek geen doorgang te doen vinden. Vervolgens is wat ruimer de tijd genomen om tot een goed voorbereid gesprek op een later moment te komen.

Tijdens het gesprek op 16 oktober jl. hebben alle delegaties hun waardering voor de uitnodiging uitgesproken. De meeste delegaties hadden op verzoek van het kabinet ook jongeren in hun midden opgenomen, die actieve en verrijkende bijdragen aan het gesprek hebben geleverd.

In mijn openingswoord heb ik het hoofdonderwerp van het gesprek geschetst: de situatie op de Molukken, zowel de aanhoudende en ernstige ontregeling van de samenleving aldaar en het lot van de slachtoffers en vluchtelingen betreffende, als ook de weerslag die dit heeft op de Nederlandse samenleving en meer in het bijzonder op de Molukse gemeenschap in ons land. Ik gaf de aanwezigen de verzekering dat het kabinet gaarne bereid is alle benodigde informatie te geven omtrent de inspanningen die het direct en indirect heeft gedaan om bilateraal, internationaal en in EU-kader aan de Indonesische autoriteiten zijn ongerustheid en zorg kenbaar te maken en aan te dringen op herstel van orde en rust, alsmede

omtrent de hulp die het inmiddels langs bilaterale en multilaterale weg ter beschikking heeft gesteld aan de slachtoffers van de onlusten.

Aan de orde kwamen onder andere de volgende onderwerpen.

1. Alle delegaties hebben hun grote bezorgdheid uitgesproken over de aanhoudende en ernstige ongeregeldeheden op de Molukken. Begrijpelijkwijls zijn er bij de Molukse gemeenschap in Nederland gevoelens van machteloosheid. De mensenrechten worden er in ernstige mate geschonden en mede door het opereren van strijdgroepen van buiten de Molukken hebben vele tienduizenden moeten vluchten, zonder uitzicht op een spoedige verbetering van de leefomstandigheden.
De leden van het kabinet hebben begrip getoond voor de gevoelens die de gebeurtenissen op de Molukken hebben opgeroepen. De minister van Buitenlandse Zaken heeft er op gewezen dat hij sedert december 1998 tezamen met de regeringen van andere landen, zoals die van de Verenigde Staten, Japan en van lidstaten van de Europese Unie en ook in bilaterale contacten, met niet aflatende intensiteit het geweld heeft veroordeeld en aangedrongen heeft op een krachtdadig optreden tegen de ordeverstoorders. Ook heeft hij aangedrongen op verwijdering van de z.g. Laskar Jihad strijders van de Molukken.
De Nederlandse ambassadeur in Jakarta, die kort verslag deed van zijn indrukken tijdens de recente EU-missie naar de Molukken, voegde daaraan toe dat de missie tijdens haar bezoek aan Ambon en Ternate heeft vastgesteld dat de situatie op de Noordelijke Molukken relatief rustig is, maar dat in Ambon en omgeving de partijen zich nog steeds zeer hard tegen elkaar opstellen. Leger en politie krijgen overigens meer greep op de situatie.
2. Door verschillende aanwezigen is gevraagd naar de mogelijkheden voor de Nederlandse regering om te bevorderen dat op enigerlei wijze door interventie van buitenaf wordt bijgedragen aan het herstel van de orde op de Molukken. Naar de mening van de RMS-delegatie wettigt de deelname van niet-Indonesiërs aan de Laskar Jihad strijders internationale interventie.
De minister van Buitenlandse Zaken noemde als oorzaken van het conflict op de Molukken ondermeer het transmigratiebeleid uit het verleden en de economische achterstelling van bepaalde bevolkingsgroepen op de Molukken. Vervolgens plaatste hij het conflict op de Molukken nadrukkelijk tegen de achtergrond van de algemene politieke situatie in Indonesië. Basislijn voor het beleid van de Nederlandse regering is ondersteuning van het door president Wahid in gang gezette proces van transformatie. Ook op de Molukken is sprake van tegenstrevende krachten die dit proces trachten te frustreren. Ondermijning van het gezag van president Wahid zou een averechtse uitwerking kunnen hebben op de politieke stabiliteit van Indonesië, waarmee ook de belangen van de bevolking op de Molukken niet gediend zijn. De Indonesische regering heeft bij herhaling laten weten geen buitenlandse inmenging te dulden. Ook in de Veiligheidsraad en bij de ASEAN-landen is geen bereidheid aanwezig om in te stemmen met zulk een interventie.
Tegen deze achtergrond is de instemming van de president van Indonesië met het zenden van een EU-missie, zulks op Nederlands initiatief, reeds een groot winstpunt. Het rapport van de missie is nu in voorbereiding. Eén van de elementen is de gedachte van een permanente dialoog tussen de Indonesische regering en de Europese Unie met betrekking tot aangelegenheden inzake de Molukken. Als neveneffect mag genoteerd worden dat de totstandkoming van een EU-missie geleid heeft tot een directe betrokkenheid van de lidstaten van de

3. Door de delegaties van de RMS en de Badan Persatuan werd met verwijzing naar de politieke koerswijziging in Indonesië en door de gegroeide contacten tussen prominente personen van de RMS en de Indonesische president, medegedeeld dat een gesprek met de Nederlandse regering over hun politieke opvattingen en strevingen in de nabije toekomst op prijs zou worden gesteld. Van de zijde van het kabinet is door mij verwoord dat de Nederlandse regering de bedoelde opvattingen en strevingen respecteert en ook steeds gerespecteerd heeft, en haar standpunt terzake reeds in 1978 in de z.g. Molukkersnota heeft neergelegd.
Daaraan voegde ik toe ten eerste te waarderen dat, ondanks politieke verschillen van mening in dit gesprek, in alle openheid met elkaar van gedachten gewisseld kan worden over zaken van gemeenschappelijk belang.
4. Door enkele delegaties is het vluchtelingenvraagstuk op de Molukken aan de orde gesteld. Algemeen is de wenselijkheid uitgesproken dat de humanitaire hulpverlening alle bevolkingsgroepen op de Molukken, ongeacht etnische en levensbeschouwelijke achtergrond, naar de mate van het nodige ten goede moet komen.
Door de minister van Buitenlandse Zaken is medegedeeld dat de minister voor Ontwikkelingssamenwerking inmiddels f 14 miljoen gulden beschikbaar heeft gesteld voor humanitaire hulp en bereid blijft bij te dragen aan activiteiten op de Molukken voor reconstructie en verzoening.
5. Door alle delegaties is het belang van een goede informatievoorziening aan de Molukse gemeenschap in Nederland beklemtoond. Door een jongere afgevaardigde werd tot uitdrukking gebracht dat het ontbreken van voldoende informatie aanleiding geeft tot wantrouwen van jongeren ten aanzien van de overheid en gevoelens van frustratie. De minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid constateerde een leemte in de informatie bij veel Nederlandse Molukkers over hetgeen de Nederlandse overheid aan de oplossing van de dramatische problemen op de Molukken heeft trachten bij te dragen en overhandigde de delegaties een overzicht van de activiteiten van rijkswege met betrekking tot de onlusten op de Molukken. Dit overzicht is als bijlage aan deze brief gehecht. Hij sprak met betrekking tot de doorgifte van informatie, zoals die tussen overheid en Molukse organisaties de afgelopen anderhalf jaar zowel formeel als informeel werd gewisseld, ook de Molukse organisaties op hun verantwoordelijkheid aan, omdat zij werkzaam zijn temidden van de Molukse gemeenschap.
6. Door verschillende delegaties is gevraagd om een regelmatig overleg tussen het kabinet en Molukse organisaties over zaken van gemeenschappelijk belang. Van de zijde van jongere afgevaardigden werd geopperd dat er een gesprek zal worden gearrangeerd met jongeren uit Molukse kring.
Toegezegd is dat een gesprek als thans gevoerd, in enigerlei vorm een vervolg zal krijgen. De minister voor Grote Steden en Integratiebeleid heeft medegedeeld bereid te zijn tot periodiek overleg, bij voorbeeld twee tot drie maal per jaar, met de groepen en organisaties en stelde voor ter voorbereiding een agendacommissie te vormen uit ambtenaren en personen uit die groepen en organisaties. Hij deelde mede ook het voornemen te hebben een gesprek met jongeren uit Molukse kring te voeren, maar dit met het oog op dit gesprek te hebben uitge-

steld. Hij zegde toe op korte termijn een dergelijk gesprek te zullen aangaan.

De leden van het kabinet die aan dit gesprek met de Molukse delegaties hebben deelgenomen, hebben met veel waardering de open en oprechte opstelling van ieder van de deelnemende gesprekspartners mogen waarnemen. Naar hun mening heeft dit gesprek dat aansluit op het gesprek van 1 september 1999, de Molukse deelnemers opheldering verschaft over de activiteiten die de Nederlandse regering heeft ondernomen om onophoudelijke druk uit te oefenen op de Indonesische autoriteiten over het beschikbaar stellen van financiële middelen om de nood van zoveel slachtoffers te lenigen en ook naar de Molukse samenleving in Nederland van haar medeleven blijk te geven. Gebleken is dat de Molukse partners dit gesprek op hoge prijs hebben gesteld en zich bereid hebben getoond in hun achterban de verkregen informatie en de daarmee verbonden indrukken omtrent de opstelling van de regering door te geven.

Gaarne zegt de kabinetsdelegatie de Molukse deelnemers dank voor hun constructieve opstelling tijdens het gesprek van 16 oktober. Zij heeft toegezegd dat de minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid in nauw overleg met de minister van Buitenlandse Zaken de daaruit vloeiende taken op zich zal nemen.

De Minister-President,
Minister van Algemene Zaken,
W. Kok

Overzicht van activiteiten van rijkswege in verband met de ongeregeligheden op de Molukken (aan dit overzicht kunnen geen rechten worden ontleend)

	hulpverlening	internationaal	binnenland
<i>november 1998</i> botsingen in Jakarta tussen daar woonachtige Molukse christenen en moslims			
<i>december 1998</i>		BZ: n.a.v. Nederlandse interventie brengt een EU-delegatie in Jakarta de bezorgdheid over religieus geweld over aan pres. Habibie en de Indonesische minister van BZ	
<i>januari 1999</i> 19 januari begin eerste geweldsgolf Ambon en omliggende eilanden	BZ: hulpverlening aan op de Molukse eilanden gestrande Molukse bezoekers uit Nederland	BZ: op Nederlands verzoek wederom een EU-interventie bij de Indonesische autoriteiten voor herstel van vrede en veiligheid op de Molukken	GSI: bezoek van minister van Boxtel aan Moordrecht: gesprek met familieleden van op de Molukken verblijvende personen (samen met ambtenaar BZ)
<i>februari 1999</i>	– BZ: regeling veilige terugkeer van op de Molukken verblijvende, in Nederland woonachtige Molukkers – Joint Committee: f 200 000.- voor directe hulpverlening door Tim Peduli Masohi, vooral besteed aan voedsel en aan medische hulp, onder meer door het zenden van artsen naar de Molukken		GSI: – minister van Boxtel overlegt met Kamerlid Santi
<i>maart 1999</i>		BZ: minister BZ bespreekt met zijn Indonesische ambtgenoot de ernstige ontwikkelingen op de Molukken en dringt aan op adequaat ingrijpen	minister van Boxtel overlegt met Samenwerkingsverband van Molukse christenen en moslims in het kerkelijk Moluks centrum te Houten
<i>april 1999</i> afname eerste geweldsgolf Ambon e.o. begin geweldsgolf Kai-eilanden	– OS: f 716 205,- voor directe hulpverlening op de Molukken en de Kai-eilanden via een in Indonesië gevestigd bureau van de Verenigde Naties, vooral besteed aan voedsel en verder aan medische hulp en onderzoek;	BZ: Nederlandse ambassadeur overlegt op de Molukken met het regionale/plaatselijke bestuur en de militaire autoriteiten	– overleg minister van Boxtel met Molukse hulpverlenende instanties – overleg minister van Boxtel met delegatie van Molukkersgemeenten – overleg minister van Boxtel met dhr. Lilipaly – eerste informatief rondschriven van minister van Boxtel aan Molukkersgemeenten – BZK/GSI: f 10 000,- via de gemeente Moordrecht voor een plaatselijk project psycho-sociale hulpverlening door de stichting Pelita;
<i>mei 1999</i>	Joint Committee: f 50 000,- voor directe hulpverlening op de Kai-eilanden door de stichting Rinamakana te Ambon VWS: in deze en volgende maanden bemiddeling bij inkleding van particulier verscheept hulpgoederen		– overleg van minister van Boxtel met Molukse deskundigen – bezoek minister van Boxtel aan Molukkers Hoogeveen – BZK/GSI en VWS: f 50 000,- voor de coördinatie door de Stichting Help Ambon In Nood van een meldpunt en geldinzameling
<i>juni 1999</i> afname geweldsgolf Kai-eilanden			
<i>juli 1999</i> begin tweede geweldsgolf Ambon e.o.		BZ: op Nederlandse initiatief dringt de EU bij de Indonesische autoriteiten aan op herstel van de orde	

	hulpverlening	internationaal	binnenland
<i>augustus 1999</i>			– overleg van minister van Boxtel met Molukse hulpverleningsorganisaties
<i>september 1999</i>	– Joint Committee: f 1 000 000,– voor wederopbouw en herstel op de Molukken, in maart overgemaakt aan de Indon. Minister van Sociaal Welzijn en Armoedebestrijding t.b.v. de provinciale Molukse Coördinatiecommissie Hulpverlening (Satkorlat) te Ambon	BZ: in de marge van de Algemene Vergadering van de VN spreekt minister Van Aartsen zijn Indonesische collega aan op de onlusten op de Molukken	– kabinet: kabinetsdelegatie (MP, minBZ, minGSI) overlegt met Molukse organisaties in Nederland – tweede informatief rondschrijven van minister van Boxtel aan Molukkersgemeenten – Justitie: soepele toepassing visumverlengingen voor in Nederland verblijvende Molukkers – overleg van kabinetsdelegatie met Molukse organisaties – BZK/GSI: f 8 000 subsidie voor manifestatie van Molukkers op de Dam, Amsterdam – minister van Boxtel: interventie (Europese investeringsbank) ten gunste van waterleidingproject op de Molukken – bezoek min. van Boxtel aan Molukkers te Vaassen
<i>oktober 1999</i> afname tweede geweldsgolf Ambon e.o.			
<i>november 1999</i>	– OS: f 885 800,– voor voedselhulp en huisraad via de organisatie «Action contre la faim»		BZK/GSI: f 5 000,– aan de Molukse Raad Moordrecht voor een meldpunt;
<i>december 1999</i> begin derde geweldsgolf Ambon e.o. begin geweldsgolf Noord-Molukken	– OS: f 118 450,– voor Rode Kruis, medicamenten en medische materialen december 1999		Joint Committee: overleg met Molukse organisaties over hulpverlening – optreden minister van Boxtel voor Moluks radioprogramma Suara Maluku – minister van Boxtel aanwezig tijdens interreligieuze Molukse bijeenkomst te Utrecht – VWS: f 12 000,– additionele bijdrage voor stichting. Help Ambon in nood
<i>januari 2000</i>	BZ: f 98 000 voor Clingendael Conference: overleg tussen Molukse delegaties van diverse richtingen	– BZ: overleg van minister BZ met president Wahid, vice-president Megwatti en andere autoriteiten tijdens diens bezoek aan Jakarta: aangedrongen op herstel van orde en een pro-actieve opstelling van de Indonesische regering – BZK/GSI: f 60 000,– voor Tim Dialog	
<i>februari 2000</i> afname derde geweldsgolf Ambon e.o.	– Joint Committee-Indonesië en Joint Committee-Nederland te Jakarta over hulpverlening op de Molukken – OS: 1 879 200 voor «Action contra la faim» voor distributie van voedselrantsoenen voor ontheemden	AZ/BZ: kabinetsoverleg met president Wahid tijdens diens bezoek aan Nederland met ruime aandacht voor de situatie op de Molukken	BZK/GSI en VWS: f 120 000 voor Infodoc Maluku

	hulpverlening	internationaal	binnenland
<i>maart 2000</i>		minister EZ wijst bij bezoek aan Indonesië op Indonesische taak tot herstel van de rust	bijeenkomst Molukkersgemeenten in Vlissingen ter coördinatie van hulpverlening m.m.v. VWS en BZK/GSI
<i>april 2000</i>	– overleg BZK/GSI met hoge Indonesische delegatie voor de coördinatie van hulpverlening		
<i>mei 2000</i> binnenkomst van Laskar-Jihad-strijders op de Molukken begin vierde geweldsgolf Ambon e.o.	– VWS, bijdrage aan de kosten van overkomst van Molukse delegatie o.l.v. vice-gouverneur Renyaan – vervolgoverleg BZK/GSI met hoge Indonesische delegatie voor de coördinatie van hulpverlening – Joint Committee: f 270 000 voor kleine utiliteitsactiviteiten op de Molukken – OS: f 898 393 aan World Vision International voor distributie van voedselrantsoenen aan ontheemden in Ternate, Kao, Morotai, Tobelo en Galala (Noord-Molukken) – 1 000 000 voor Rode Kruis Jakarta voor medische assistentie, voedselhulp en verstrekken van verdere benodigde hulpgoederen	BZ: op Nederlands initiatiefsprekt de EU haar grote zorg uit over de ontwikkelingen op de Molukken: aangedrongen op herstel van orde en berechting van de aanstichters – BZ: bilateraal overleg van minister van Aartsen met minister Shihab te Den Haag: situatie Molukken hoofdonderwerp – BZ: Nederlandse ambassadeur te Jakarta bezoekt samen met delegatie Tweede-Kamerleden Ambon – GSI: minister van Boxtel ontvangt vice-gouverneur mevr. Renyaan van de provincie der Molukken en spreekt zijn verbazing uit over de toelating van Laskar Jihad	GSI: overleg van minister van Boxtel met deskundigen uit Molukse kring
<i>juni 2000</i>	– OS: 2 000 000 voor World Food Programme, voor voedselrantsoenen aan ontheemden in Maluku, Noord-Molukken – OS: 710 000 voor programma «Water and sanitation» van UNICEF, ter bestrijding van water gerelateerde ziekten onder ontheemden – OS: 1 500 000 aan UNDP voor tijdelijk onderdak en distributie van nodige hulpgoederen – OS: 500 000 aan VN (OCHA & UNDP) voor de organisatie van effectieve hulpverlening op de Molukken, met inbegrip van VN-steunpunten in Ambon en Ternate – OS: 500 000 aan de Wereldgezondheidsorg. WHO voor gezondheidscentra op de Molukken	– BZ verschillende interventies van minister BZ bij diens Indonesische ambtgenoot; in bilateraal gesprek met minister Shihab spreekt minister van Aartsen zijn afschuw uit over de ontwikkelingen op de Molukken en wijst hij op grote onrust in de Molukse gemeenschap in Nederland - BZ: overleg van minister van Aartsen met minister Albright (VS) over oplossing van de crisis: zij spreken coördinatie van hun diplomatieke inspanningen af; VS interveniëren bij regering van Indonesië - BZ: overleg in EU-verband met minister Shihab van Indonesië - BZ: Nederlandse ambassadeur intervenieert in Jakarta - BZ: SG-VN spreekt verontrusting uit over geweldsescalatie en humanitaire situatie op de Molukken – Defensie: minister de Grave brengt bezorgdheid over de situatie op de Molukken over tijdens diens bezoek aan Indonesië	– minister van Boxtel in KRO-Ontbijt-TV

	hulpverlening	internationaal	binnenland
<i>juli 2000</i> afname geweldsgolf Noord-Molukken		BZ: overleg van de EU met pres. Wahid en vicepres. Megawati, op Nederlands initiatief, over confiscatie van wapens, berechting van aanstichters, humanitaire hulp aan vluchtelingen en vrije en veilige toegang van hulpverleners BZ: Nederland zoekt binnen de VN naar wegen om het gezag van de VN in te zetten, gericht op het zo noodzakelijke herstel van rust op de Molukken BZ: berichten over geweld in de dorpen Poka en Waai zijn reden om via de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiger te New York aan de SG van de VN de grote zorg over te brengen en hem te verzoeken zijn eigen mogelijkheden maximaal te benutten	– derde informatief rondschrijven van minister van Bostel aan Molukkersgemeenten
<i>augustus 2000</i>	VWS: f 50 000 voor Tim Peduli Masohi t.b.v. uitzending medisch team	– BZ: op Nederlands verzoek intervenueert de EU bij de Indonesische autoriteiten naar aanleiding van de grootschalig geweld, op 23 en 24 juli – bilateraal onderhoud van de ministers Shihab en Van Aartsen, waarbij Ned. minister aandringt op effectief optreden van de autoriteiten en verwijdering van de Laskar Jihad strijders. Min. Shihab verklaart dat van buitenlandse bemoeienis geen sprake kan zijn; een diplomatieke EU-missie is bespreekbaar	minister van Bostel pleit voor oplossing visumproblematiek voor in Nederland verblijvende Indonesische Molukkers
<i>september 2000</i> afname vierde geweldsgolf Ambon e.o.	– OS: 901 370 t.b.v. medische zorg via Stichting Vluchteling, met name voor de basisgezondheidszorg in Kao, Morotai, Tobelo en Galela (Noord-Molukken) – OS: als onderdeel van de structurele hulp aan Indonesië is een bedrag van f 164 000 000 gedoneerd, waarvan een bijdrage aan de Wereldbank van plm.	– AZ: toespraak van de MP voor een VN-bijeenkomst (Millennium-top) van staatshoofden en regeringsleiders met beroep op Indonesië zijn autoriteit te doen gelden op Timor en de Molukken en waar dan ook in de archipel om nieuw geweld te voorkomen – en marge van de Algemene Vergadering van de VN spreekt min.	– BZK/GSI, Justitie: verblijfsregeling voor in Nederland verblijvende Indonesische Molukkers – minister GSI geeft toelichting via radioprogramma «Suara Maluku»
begin vijfde geweldsgolf met zwaartepunt o.a. op Saparua	f 75 000 000 (\$ 30 400 000) voor onderwijsfaciliteiten in crisisgebieden, o.a. de Molukken, deel uitmaakt	Van Aartsen met min. Shihab, die akkoord gaat met een missie van EU-ambassadeurs naar de Molukken	
<i>oktober 2000</i>	OS: bijdrage f 2 340 000 aan programma «Assistance to internally displaced persons Maluku» van Action contre la faim	BZ: Nederlandse ambassadeur te Jakarta bezoekt als lid van de EU-missie de Molukken	

Financieel overzicht per medio september 2000, van bijdragen, specifiek voor de Molukken/Molukkers

J.C.: ¹	f 1 520 000	1 520 000		
OS:	f 13 949 418	13 949 418		
BZ:	f 98 000	98 000		
VWS:	f 147 000	50 000		97 000
GSI/BZK:	f 168 000		60 000	108 000
totaal	f 15 882 418			

¹ Joint Committee Indonesië-Nederland, Nederlands deel, waarvan deel uitmaken vertegenwoordigers van de minister van BZ, de minister voor GSI en van de staatssecretaris van VWS, onder VWS-voorzitterschap.